

Qurban Bayramov.
tənqidçi-ədəbiyyatşünas.
Səməd Vurğun mükafatı
laueratı...

(əvvəli ötən sayımızda)

Vahid Əziz bədii yaradıcılığa 1967-ci ildə "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetində çıxan ilk şeirindən sonra başlamışdır. Həmin vaxtdan dövrü mətbuatda müntəzəm çıxış edir. Son illər 200-dən çox publisistik məqaləsi və müsahibəsi dərc olunmuşdur. Yeni şeirlərlə vaxtaşırı çıxış etmişdir. Sözlərinə bəstələnmiş mahnıların diski buraxılmışdır. "Mən küləyi görürəm" (1969), "Aylı pəncərə" (1974), "İllərin baharı" (1980), "Əllərimin kölgəsi" (1985), "Təng moix ruk." (Moskva, "Sovetskiy pisatel", 1988), "Dözmək olmur" (1997), "Şeirlər" (2005), "Yarım əsrin çiçəkləri. Səninlə... Seçilmişlərdən seçmələr.-1963-2023)"- (2023), "Param parça illər" ("Qarabağ dəftərindən" seçmələr - 2020) şeirlər və poemalar kitabları rəğbətlə qarşılanmışdır. Təxmini, Vahid Əzizin indiyə kimi yazdığı 15 mindən çox şeiri, 10-dan çox şeirlər kitabı, 15 poeması var... Bədii tərcümə ilə də məşğul olur. Məsələn, ruscadan tərcümə elədiyi "Aqustino Netto. Azadlıq nəğmələri" (Bakı: Yazıçı, 1981, 84 səh.) göstərə bilərik. 50-dən çox mahnısına musiqi bəstələnmişdir. Azərbaycanın rəsmi nümayəndə heyətinin tərkibində dəfələrlə xarici ölkələrdə olmuşdur.

Dörd cildlik "Şeirlər, poemalar, tərcümələr, publisitika mətnlərindən ibarət " seçilmiş əsərləri "Gənclik" nəşriyyatında nəşr edilmişdir... Əsərləri dünya xalqlarının dillərinə tərcümə edilərək yayılmış, özünün də dünya ədəbiyyatı klassikasından tərcümələri mövcuddur...

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 24 may 2019-cu il tarixli Sərəncamı" ilə Azərbaycan poeziyasının inkişafında böyük xidmətlərinə, xalqın böyük rəğbətini qazanmış yüksək ideyalı və bədii cəhətdən dəyərli ədəbi əsərlər yaratmağa görə "Azərbaycan Respublikasının xalq şairi" fəxri adına layiq görülmüşdür. Bu, Qarabağ fəthi, Respublikanın Prezidenti İlham Əliyevin Vahid Əziz şəxsiyyətinə və yaradıcılığına verdiyi rəsmi dövlət qiymətidir... Xalqın və dövlətin böyük rəğbətini qazanmaq sənətkarın əvəz edilməz uğuru və xoşbəxtliyidir...

Vahid Əziz öz yaradıcılığında ədəbi-bədii söz sənətinin aparıcı mövzusu olan insan fenomeninə fərqli prinsiplər əsasında yanaşmış və 60-cı illərdən ictimai fərdin üzləşdiyi əsas problemləri ehtiva edən vətəndaşlıq lirikasında öz ədəbi-estetik qayesinə uyğun insan konsepsiyasını yaratmışdır. Bu konsepsiya onun şeir yaradıcılığında zaman-zaman özünün ən yüksək bədii və hərtərəfli təcəssümünü tapmışdır. Onun yaradıcılığında, eyni zamanda, XX əsrin sonunda insanın mənəviyatında yaranan dərin böhran və insanın özgələşməsi ilə bağlı ədəbi fikirdə yaranan dekadent meyillər, pessimist əhval-ruhiyyənin dəf olunması kimi məsələlər də öz bədii inikasını tapıbdir...

Onun da şeirlərində antihumanist ideologiyaya qarşı ardıcıl və kəskin işgənci mövqeden çıxış (xüsusən, satirik şeirlərində), milli-tarixi keçmişə müraciət, habelə azərbaycançılıq konsepsiyası yazdığı əsərlərin ideya istiqamətini və bədii bütövlüyünü təmin edən əsas amil idi...

Vahid Əzizin poetik yaradıcılığını mövzu sferasını təsnif edəsi olsaq, əsasən, bu qənaətdəyəm: 1. İctimai-siyasi hadisələrə pafossuz, ritorikasız, sakit, təmkinli özünəməxsus baxış; 2. Azərbaycanlıq haləsində, böyük vətənpərvərliklə, yurdseverliklə, milli təəssübkeşliklə üzvü surətdə birləşən - Türkçülük, Turançılıq ideya-estetik qayəsi onun poetik yaradıcılığının kordinal qayesini təşkil edir,

Vahid Əzizin poetik yaradıcılığına ədəbi-nəzəri ekskurs...

özünü "O, tayın, bu tayın şairiyəm mən.." - bütünlükdə türk dünyasının şairi elan-eşq edir:

*...Çəmənlər biçənəm, taxıl əkənəm,
yuvalar quranam, evlər tikənəm,
Yurdun hər yerində keşik çəkənəm -
Ordunun, Alayın Şairiyəm mən.*

*Keçib əsrlərdən, qərinalardan,
dərs aldım Şeiriyyət dahilərləndən,
əxlaqım, varlığım Türk ellərindən -
böyük bir Dünyanın Şairiyəm mən..."*

(Vahid Əziz. Seçilmiş əsərlər.
2 cildə, 2-ci cild. 2015-2024
seçmələri. Bakı, "Azərneşr, 2024.
s.282. - 314 səh.)

Səmimilik, dürüstlük, etiraf, iztirab onun da sevgi poeziyasına xas xüsusiyyətdir. Ənənədən süzülüb gələn göz yaşı təkin duru, yanğılı axardır... Bu şeirlərdə sevdən bir qəlbin bütün döyüntülərini eşdirsən, sünilik, bəz-bəzək, sızılı, inilti yoxdur, məhəbbətin iztirablı sədalari, çalaları var... Vahid Əziz şairin xoşbəxtliyini onun mühitinin hər çalarına sevgidə görür. Elə insanın xoşbəxtliyi də bundadır... Şairin "Sevgidən yazdım ki..." şeiri bu bu mənada olduqca mənalıdır:

*Dərədən-təpədən yazmağa nə var:
"dumandı" - yaz getsin, "çəndi" - çəkilsin,
sevgidən yazdım ki, nakam qalanlar
oxuyub, dərdirni unuda bilsin.*

*... Sevdələr - Dünyanın qərib övladı,
bir azca onlara bənzəyər çiçək,
sevgi şairləri əbədi qaldı,
sevgisiz yaşayan izsiz öləcək.*

30.04.2007. (Bax: Vahid Əziz.
Yaşadım yaşamaq ehtiyacında...,
şeirlər, 2 cildə, I cild (1965-2015),
Bakı, Azərneşr,2024, s.141-142. - 387
səh.)

Vahid Əzizin məhəbbət lirikasının bir qismi "Mahnı mətni" təkin təqdim edilir və bu təbiidir. Özü dedi ki: "Cavanlıqdan dodağımda zümzümə, ürəyimdə bayatıdır məhəbbət..."; "Həzin bayatılar söyləyən neyem "

Ümumiyyətlə, onun şeirlərinə ən ünlü bəstəkarlar tərəfindən 50-dən çox mahnı yazılıb və bu mahnıları eləcə ünlü müğənnilər ifa edib və edirlər. Çünki Vahid Əzizin mahnı mətnləri qismən problemsizdir, sözlə musiqinin biri-birinə ritmik və tonik uyğunluğu, mətndəki ritmik vahidlərin zənginliyi, normal anəngdarlıq, şeirin avazı bəstəçiyə bəstə imkanı yaradır...

Bu mahnı mətnlərindən bir qismini yada salaq: "Məhrabanım" (Bəstə: Elza İbrahimova, ifa - Şövkət Ələkbərova), "Gecikdin" (Bəstə: Elza İbrahimova, ifa - Flora Kerimova), "Bayatılar" (Bəstə: Eldar Mansurov, ifa - Brilyant Dadaşov), "Nəyimə gerek?", "Gecələr keçir" (Bəstə: Eldar Mansurov, ifa - Aygün Kazımova), "Əzizim", "Qurban olum" (Bəstə: Kəmalə Qasımov, ifa - Mirzə Babayev), "Aldatma məni" (Bəstə: Eldar Mansurov, ifa - Flora Kerimova), "Yaşadım, yaşamaq ehtiyacından", "Səninlə" (romans), "Sənə qalsın", "Yoxsan bu şəhərdə?..", "Gülüm", "Yasəmən, ah yasəmən", "Unuduldu", "Sevdiyini niyə danırsan?" (mahnı-duet), "Nə biləydim yalandı", "Yalan olar", "İncimədin ki?", "Səni sevməyimə peşmanam", "Yanğı", "Sevgilim", "Heç bilirsən, nələr olub o vaxtdan?", "Xatirə nəgmə" (Bəstə: Eldar Həsənov), "Deyəsən" (Bəstə: Könül Hüseynova), "Səndən sonra", "Xahiş" və s. bu qəbildən onlarla mətnlər sözə liri-bəstələrdir, çeşmə kimi dumduru, çiçək təkin nazənin, "ürəyi sevgi yuvalı" qız duaları qədər inanclı üreyin tellərindən qopan həzin həyat nəğmələridir...

Hətta, şairin mahnı mətni təkin təqdim etdiyi bayatılar da mövcuddur. Əlbəttə, bayatılar müəyyən ahənglə, musiqi ladında oxunur, bayatı çağırılır, laylalarla döndür, amma professional mahnı mətni təkin, bəstəkar bəstəsinə layiq olan mətn kimi onu təqdimi şairin bayatı lirik növündə onun axtarışlarının nəticəsi, istəyi kimin də qəbul edilməlidir:

BAYATILAR

(mahnı)

*Ürəyimdə ayaz var,
Nə qış gedib, nə yaz var,
Oyatma bənəvşəni -
Kol dibində ayaz var.*

*Kədərli axmayaydı,
Göz yaşım axmayaydı,
Yad baxmağı bir yana -
Yar yada baxmayaydı.*

*Yanımda qal bir az da,
Göz yaşsı var Arazda,
Yar yuxusun danışib -
Şəklil qalib Arazda...*

1975 - 1984. (Bax: Vahid Əziz. Yaşadım, yaşamaq ehtiyacında. Şeirlər, 2 cildə, I cild. 1965 - 2015-ci illərin seçmələri, Bakı, "Azərneşr", 2024. S.21-22. - 367 səh.)

Vahid Əziz lirikasının poetikası - sərbəst şeir; heca, ərüz Vahid Əziz xalq ədəbiyyatının bayatı, dodaqdeyməz, yarılmıca təki janrlarına müraciət edib çox orijinal nümunələrini yaratmışdır:

*Nəçə illər alovlanır
dodaq-dodaqdan aralı.
həsrətinən ynan könül
gəzər o vaxtdan aralı.*

*Sən sevgilər şəhanəsi,
arzu-istək şələəsi,
vay o günə həsrətlisi
gəzə cıraqdan aralı.*

(Bax: Vahid Əziz. Yarım əsrin
çiçəkləri. Səninlə.Bakı, "Azərneşr",
2016. S. 336. - 497 səh.)

Vahid Əziz klassik şeirimizin qəzəl janrına - şeir şəklinə də müraciət edib və mövzu, məzmun və şəkil cəhətdən yeniliklərlə diqqəti çəkən qəzəllər qələmə almışdır. Vahid Əzizin qəzəlləri mövzu, ədəbi-estetik fərqliliyi ilə bərabər, bu qəzəllərin leksikası təmiz ədəbi dilimizdədir və bəzən ərüzə olan şeirlərdə müşahidə edilən yad leksik və fonetik ünsürlərdən tam arınımışdır...

Vahid Əzizin əksər qəzəlləri sillabik vəznin oxşar olan rəzəz bəhrinə uyğun gəlir, daha da dəqiqləşdirsək, Vahid Əzizin qəzəlləri harmonik bölgülü heca vəznində yazılan qəzəllərdir.

Vahid Əziin qəzəlləri ənənəvi qəzəl janrından bir xüsusiyyəti ilə də fərqlənir. Qeyd etdiyimiz kimi, qəzəl janrı əksərən məhəbbət mövzusunda olur. Vahid Əziin qəzəllərinin mühüm bir qismi isə ictimai və fəlsəfi məzmun kəb edir, sosial mühitə nüfuz edir. Məsələn, onun "Savay" - "Bu Vətən torpağını, Vallah, yetimlər qorudu; yetimin kimsəsi olmaz ki, Vətəndən savayı... " "Qalır" - "Yenə də birçə ümid Tanrı verən baxta qalır, Günüş xoşbəxt aparır, nə qalsa - bədbaxta qalır, Görəsən, yer üzünün zülmünün olarmı sonu? Kim bilir, bəlkə o da ecəllə bir vaxta qalır?" ; "Bilirsən" - " Onsuz da bura "Dünya" adlı zindan olubdu, nələr keçirəm saldığın qəfəsdə, bilirsən..."; "Çəkilib" - "...Vətənin gen gününə hamı can qurban ələyib, elə ki, düşdü dara-azmı qırağa çəkilib? Çahanda birçə nəfər Tanrıya övlad sayılıb - o,

da insan əlinə düşüb-çarmıxa çəkilib..." ; "Gedəndi" - "Aqlım kəsəni, Vahid Əziz, "düzlüyü" gəzdi; tapılmır hələ, bəxt kimi yatıb da gedəndi..." qəzəllərindən gətirdiyimiz bu nümunələrdə dediyimiz cəhət özünü bariz bir şəkildə nümayiş etdirir... (Bax: Vahid Əziz. Seçilmiş əsərlər. 2 cildə, 2-ci cild. 2015-2024 seçmələri. Bakı, "Azərneşr, 2024. s.5. - 314 səh.)

Zəngin vüsətli Vahid Əziz poeziyası Vətənə, vətənpərvərliyə, vətəndaşlığa, vətənsəverliyə, Azərbaycana - azərbaycançılığa xidmət edir... Millətseverlik, yurdseverlik, poetik, lirik-dramatik Qarabağ-namələr... Etiraz və ehtiras, fərdilik və fərqlilik, alilik və adilik, millətin, ordunun, haqqın uğuru, qalibiyyət qüruru, qutsal, ilahi qata bağlı Fatehlik eşqinin tənənəsi bu lirik Qarabağnamələrin məgzidir, məzmunudur, predmetidir... Dərələyəz mahalından olan, uşaqlıq və gənclik illərini daim Qarabağ havası duyulan Tərtərdə keçirmiş, Vahid Əziz hər zaman qəlbində dogma yurd, Qarabağ həsrətini, ağrı-acısını yaşamışdır. Şair ötən illər boyu Qarabağa, Zəngəzurla bağlı həm nostalji-nisgilli, həm də nikbinliklə dolu yüzrlər şeir yazmışdır... (Bax Vahid Əziz. "Dərələyəz" poeması. "Ədəbiyyat qəzeti".- 2020.- 25 aprel.- S.18-19.)

Qarabağ da Dərələyəz təkin Vahid Əzizin bütün qəlbinin şah damarıdır. Təkcə 2020-ci ildə qələmə alınan bir silsilədəki nümunələrə diqqət kəsək. "Azərbaycandır Qarabağ", "Ləngimə, tez yetiş, böyük qələbə...", "Savaş bitib?..", "Bir gün bir aydır ki, yurd avışdı...", "Əsgərin", "Qələbəli Azərbaycan...", "Gəlirik...", "Var ol, Ali Baş Komandan...", "Tanrı, qor Azərbaycan Ordusunu...", "Ordu...", "Yalnız irəliyə, yalnız irəli...", "Qarabağım...", "Hələ bitmiş saymaq olmaz savaş...", "Hicran a qalırdı "Qərinə" olsun...", "Onlar qayıtmadı bu son həmlədən...", "İt-qovan...", "Lap az qalır...", "Lap az qalır..." qəbildən şeirlərin motivirovkası əslinə Qarabağın xilas uğrunda gedən qələbə döyüşünün poetik gündəliyidir...

**Zülmət getdi Qarabağdan,
ömrünü cıraq elədin,
var ol, Ali Baş Komandan -
çox günahkar nəsilərin
üzlərini ağ əldin!**

("Var ol, Ali Baş komandan!.." şeiri. "Ədəbiyyat qəzeti", - 2020.- 31 oktyabr.- S.12-13.)

Bu da, məşhur Stendalin fikridir: "Yadelli işğalçılara qarşı hər bir mübarizə qanuni işdir və xalqın birinci borcudur." Və bu müqəddəs borcu xalqımız, dövlətimiz fəxarətlə, bütövlükdə şəhid olmağa hazır müsəlləh əsgər cəsurluğu ilə yerinə yetirdi və Vahid Əziz də vətənsəver bir şair kimi bu həyatı həqiqətli poetik həqiqətlər buketində təqdim elədi...

Vahid Əzizin şeirləri təpədən-dimağa qədər həyat və insan haqqında işıqlı lirik düşüncələrdən yığılmış daxili poetik monoloqdur... Vahid Əzizin şeirləri - işıqlı düşüncələrin şeiriyyətidir...

80 yaşını tamamlayan Xalq şairi Vahid Əzizin estetik ideali mərədanəliyin, bütövlüyün, milli düşüncənin, vətənpərvərliyin və müstəqil dövlətçiliyin daşıyıcısı olan lirik-romantik qəhrəmandır. Bu lirik qəhrəmanın ayağı odlu torpaqdadır, başının üstündə isə ücrəngli dövlət bayrağı dalğalanır. Vətən torpağı ilə dövlət bayrağının vəhdəti Vahid Əzizin estetik idealinin mahiyyətidir...

80 yaşın mübarək, yaşdaşım, ədəbi qəhrəmanım, ilhamı laci vərd poetik üfüqlərdə pərvaz edən, bu üfüqlərdən ötgəm, yenilməyən, ritorikadan uzaq, saf duyğuların, səhər mehi təkin xəfif, təmiz səsi eşidilən, adını böyük hərlərlə qeyd ediyim - VAHİD ƏZİZ!!

Ps.: Məqalə dərc üçün təqdim edilən ərafədə Respublika Prezidentinin Vahid Əzizə "Şöhrət" ordeni verilməsi haqqında sərəncamı verildi. Şöhrətə çoxdan çatmış Xalq şairinin 80 yaşındakı "Şöhrət" ordeni bizi də sevindirdi və təbrik edirik!!